

Paweł Korpala, *Linguistic and Psychological Indicators of Stress in Simultaneous Interpreting*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017

Piotr Stalmaszczyk

Uniwersytet Łódzki
piotr.stalmaszczyk@uni.lodz.pl

Książka Pawła Korpala poświęcona jest językowym oraz psychologicznym wskaźnikom stresu występującego u tłumaczy w procesie tłumaczenia symultanicznego. Celem pracy jest ustalenie wymiernych wyznaczników stresu w tłumaczeniu symultanicznym, z uwzględnieniem tempa wypowiedzi, oraz zidentyfikowanych czynników lingwistycznych, psychologicznych i kognitywnych wpływających na jakość pracy tłumaczy.

Wprawdzie wielokrotnie zakładano, że praca tłumacza symultanicznego związana jest z odczuwaniem znacznego stresu psychologicznego i że może on istotnie wpływać na sam proces tłumaczenia i jego jakość, jednakże brak było do tej pory większych prac o charakterze empirycznym weryfikujących te zdroworozsądkowe założenia. Książka Pawła Korpala (przygotowana na podstawie jego doktoratu obronionego w UAM w 2016 r.) w znacznym stopniu wypełnia tę lukę. Autor jest znakomicie przygotowany do podjęcia takiego tematu, ponieważ oprócz doktoratu z językoznawstwa legitymuje się także stopniem magistra z zakresu psychologii klinicznej, jest też absolwentem Wydziałowych Studiów Tłumaczenia Konferencyjnego (UAM).

Podstawowym celem badawczym pracy, przedstawionym we wstępie, jest określenie, jak szybkość wygłaszania tekstu przez prelegenta (ang. *speaker's rate of delivery*) wpływa na doświadczenie stresu u tłumaczy symultanicznych (zarówno czynnych tłumaczy, jak i studentów), oraz jak ta szybkość wypowiedzi może wpływać na dokładność i jakość tłumaczenia. Dodatkowo, co jest szczególnie ważne i przydatne w procesie kształcenia przyszłych tłumaczy, zbadane zostały strategie radzenia sobie ze stresem.

Książka podzielona jest na dwie części: teoretyczną (rozdziały 1–3) oraz empiryczną (rozdział 4), zamyka ją zwięzłe podsumowanie wyników, a także aneksy z badanym

materiałem, krótkie streszczenie w języku polskim i bardzo obszerna bibliografia (por. 177–193)¹.

Trzy pierwsze, teoretyczne, rozdziały poświęcone są kolejno: tłumaczeniu symultanicznemu w perspektywie kognitywnej, zagadnieniu stresu i jego pomiarom, oraz psychologicznym aspektom tłumaczenia symultanicznego (w powiązaniu ze stresem).

Pierwszy rozdział książki rozpatruje tłumaczenie symultaniczne w kategoriach złożonego procesu o charakterze kognitywnym. Autor omawia różne typy tłumaczenia ustnego i modele tłumaczenia symultanicznego, a także aspekty kognitywne procesu tłumaczenia. Ważna część tego rozdziału (1.9.) poświęcona jest konkretnym aspektom lingwistycznym, które mogą stanowić problemy dla tłumacza (ang. *linguistic problem triggers*). Autor wymienia m.in. dane liczbowe, nazwy własne, wyliczenia, złożone cechy morfo-składniowe języka źródłowego, a także dwie cechy związane z osobą mówcy – silny obcy akcent (a także silny akcent regionalny) oraz tempo wypowiedzi, wspomina tu też o możliwych strategiach stosowanych przez tłumaczy. Przyjęta w rozdziale perspektywa kognitywna pozwala na holistyczne potraktowanie tłumaczenia symultanicznego, autor powraca do tego ujęcia jeszcze w rozdziale trzecim poświęconym psycholingwistycznym rozważaniom nad przekładem ustnym.

Rozdział drugi dotyczy zjawiska stresu i koncentruje się na współczesnych psychologicznych teoriach i modelach stresu, na próbach pomiaru stresu i odpowiednich narzędziach, a także na fizjologicznych, psychologicznych i językowych (głównie akustycznych) wyznacznikach stresu i badaniach empirycznych, oraz na porównaniu zjawiska stresu i lęku. Autor omawia klasyczne prace dotyczące zjawiska stresu, a także najnowsze prace empiryczne.

Rozdział trzeci łączy rozważania z dwóch pierwszych i przedstawia psycholingwistyczne podejście do tłumaczenia konferencyjnego i zagadnienia stresu. Autor omawia tu między innymi kwestie związane z umiejętnościami, kwalifikacjami i osiągnięciami tłumacza (i możliwymi pomiarami tychże) oraz wstępne badania dotyczące stresu psychologicznego i fizjologicznego (podsumowanie badań zamieszczone jest w tabeli 2), z uwzględnieniem technik i narzędzi pomiaru stosowanych w psychologii eksperymentalnej i psychologii pracy. Autor odnosi się również do wytycznych dotyczących umiejętności tłumaczy i jakości

¹ Dokładny spis treści dostępny jest na stronie wydawnictwa:

https://press.amu.edu.pl/media/productattach/3/5/3581-Table_of_contents.pdf. [Data ostatniego dostępu: 08.07.2020].

tłumaczenia ustalonych przez organizację *International Association of Conference Interpreters*.

Czwarty rozdział ma charakter empiryczny, autor bada w nim wpływ tempa wygłaszania tekstu przez prelegenta (w języku źródłowym) na doświadczenie stresu i dokładność tłumaczenia. Stawia sześć pytań badawczych i formułuje sześć odpowiednich hipotez. W badaniach uczestniczyło 18 profesjonalnych tłumaczy oraz 20 studentów. Autor dokładnie opisuje poszczególne etapy badań i przedstawia ich wyniki w odpowiednich tabelach i wykresach. Jedyna z hipotez badawczych, która nie została potwierdzona, dotyczyła różnicy w poziomie stresu doświadczanego przez profesjonalnych tłumaczy i studentów – wbrew przewidywaniom badania nie wykazały tu żadnej istotnie statystycznej różnicy. Natomiast w pełni potwierdziły się hipotezy dotyczące negatywnej korelacji pomiędzy poziomem doświadczanego stresu a dokładnością tłumaczenia, a także szybkością wygłaszania tekstu poziomem stresu.

Jako wyznaczniki stresu autor przyjmuje puls jako wskaźnik fizjologiczny, lęk (mierzony odpowiednim kwestionariuszem psychometrycznym) jako stan uwarunkowany sytuacyjnie, oraz dwa wskaźniki o charakterze akustycznym – zmianę tonu podstawowego oraz liczbę zawahań. Dodatkowym elementem badań jest pomiar strategii radzenia sobie ze stresem u profesjonalnych tłumaczy i studentów tłumaczenia (dokonany również przy pomocy specjalnych kwestionariuszy i wywiadu przeprowadzonego z uczestnikami badań). Wykorzystanie różnych narzędzi badawczych pozwala na uwiarygodnienie końcowych wyników, a także na zwrócenie uwagi na sposoby radzenia sobie ze stresem w kształceniu tłumaczy.

Mimo stosunkowo niewielkich rozmiarów, książka Pawła Korpala, *Linguistic and Psychological Indicators of Stress in Simultaneous Interpreting*, stanowi bardzo dobry przykład pracy naukowej, w której rozważania teoretyczne są poparte szerokimi badaniami empirycznymi. Książka powinna się spotkać z dużym zainteresowaniem zarówno wśród teoretyków przekładu, jak i praktykujących tłumaczy i nauczycieli przekładu, a także psychologów i psycholingwistów zainteresowanych zjawiskiem i pomiarem stresu.